Margarida de Montferrat, quondam, cinc anys abans de morir

Autor: Pep Mayolas
Data de publicació: 20-12-2011

Quondam vol dir difunt? Sí, és clar: i s'aplica quan algú és un difunt biològic. Però també s'utilitza per a un difunt civil, sense drets jurídics ni civils. En Pep Mayolas així ho demostra en aquest article, a ran d'una referència documental que acaba de trobar, en què hom es refereix a la comtessa d'Urgell com a quondam cinc anys abans de morir, però empresonada i desposseïda de tots els seus béns.
Amb aquesta prova En Mayolas desmunta de tot en totes els qui creuen que En Joan Colom i Bertran era mort al 1484, perquè apareix esmentat com a quondam, i no tenen en compte el concepte jurídic de "mort civil".

Regirant uns articles d'història de Morella d'en Manuel Grau i Montserrat, dins el Boletín de amigos de Morella y su comarca, he trobat que, el 24 d'octubre del 1415, l'alcaid del castell d'Olocau, agregat a la vila de Morella, En Joan Vidal, rep del batlle de Morella, Pere Ram, 200 sous, "per obs de la provisió de la quondam Comtessa de Urgell la qual tinch en guarda en lo dit castell per mans de Guillem Llobet, caxoner"1.

Les notícies sobre la comtessa d'Urgell continuen anys enllà, el 1416, 1417, 1418, fins que mor pel novembre del 1420 a Morella. Però el 1415, un escrit de l'època ens la dóna per "quondam" quan encara li falten 5 anys per morir!

Aquesta nova informació sobre la comtessa d'Urgell és rellevantíssima pel "quondam" que hi apareix, no tant per saber més coses de la seva vida, sinó de cara a En Joan Colom i Bertran.

Els detractors d'en Jordi Bilbeny exposen que En Joan Colom i Bertran no pot ser el descobridor, perquè el 1492 ja era mort2, perquè hi ha 2 documents que diuen que és mort abans de l'any de la Descoberta. El primer d'aquests documents (l'altre no el conec) és del dilluns 2 d'agost del 1484, i comença textualment: Nos Jacobus Colom domicellus filius et heres universalis honorabilis Joannis Colom quondam et Petrus Colom domicellus filius et procuratorem

honorabilis Ludovici Colom militis in civitate Barchinone domiciliati"3.

És a dir, s'hi cita En Joan Colom, quondam, i aquest quondam és una expressió llatina que significa "difunt". La trobem en molts papers de l'època, sovint referint-se al pare o a la mare d'algú del document, com era el cas: En Jaume d'Alòs i Colom, donzell, fill d'en Joan Colom i Bertran, quondam, junt amb el seu cosí Pere Colom, nomenen procurador substitut el venerable Bartomeu Guilera, mercader de Vilafranca del Penedès, en un acte públic davant del notari Joan Guerau, perquè els pugui representar, a ells i a en Lluís Colom i Bertran, en actes comercials i en judicis que qualsevol persona pugui incoar contra ells4.

Al Simposi d'aquest any sobre la Descoberta d'Amèrica, l'advocat Jordi Vila ens va il·lustrar sobre el concepte i la figura jurídica de "mort civil" diferenciada del concepte de "mort biològica". Es podia estar biològicament viu, però ser considerat mort a nivell jurídic. La mort civil revelava una incapacitat civil. La persona que era declarada civilment morta patia una pèrdua de facultats, drets polítics i capacitat processal i no formava part de la societat.

A banda de la mort claustral per professió de fe (hom ingressava en religió i feia vot de pobresa: s'enretirava de la societat), i de la mort per pena (hom perdia els seus drets en ser reduït a l'esclavatge per a complir condemna), hi havia d'altres casos que podien comportar la mort civil. Quins casos? Quan, per la raó que fos, feia més de 10 anys que eres absent del país; quan havies estat declarat rebel i estaves en cerca i captura; quan havies estat jutjat i declarat culpable i eres desposseït de la teva personalitat jurídica i els teus béns eren embargats5.

Així, en el cas que vinc tractant de la mare de Jaume el Dissortat, tot i ser anomenada encara com a comtessa d'Urgell, Margarida de Montferrat havia estat jutjada dues vegades i desposseïda de tots els seus béns, el comtat d'Urgell dissolt i els seus dominis i rendes incorporats a la Corona o bé repartits. I, per tant, l'expressió quondam es referia a ella com a comtessa d'Urgell, difunta jurídicament, però no pas biològicament. Això vol dir, i aquest document n'és una prova fefaent i directa, que l'expressió quondam, a més a més de fer-se servir per designar una persona morta biològicament, també s'emprava per dir que era morta només a nivell jurídic.

De la qual cosa s'infereix que En Joan Colom i Bertran, documentat com a rebel insubmís a Joan II el 14726, podia aparèixer com a quondam en documents posteriors al 1472, pel fet d'haver estar declarat rebel, i si realment era fora de Catalunya des d'aquell any, el 1484 se'l podia donar per quondam, també, per l'absència de més de 10 anys, tot i ser biològicament viu.

Pep Mayolas

1 MANUEL GRAU i MONTSERRAT, "El castell d'Olocau (segles XI-XV). Morella-Castelló"; Boletín de amigos de Morella y su comarca, Any IV, 1974-78, Impremta Marí Montañana, València, 1980, p. 56.

2 FRANCESC ALBARDANER i LLORENS, "Bilbeny, entre la fantasia i la desinformació"; Butlletí del Centre d'Estudis Colombins, Any XII, núm. 37, abril 2006, p. 10.

3 Cf. ANTONI SOLER i PARELLADA, "1484: Joan Colom i Bertran, «quondam»"; Butlletí del Centre d'Estudis Colombins, Any XII, núm. 37, abril 2006, p. 8.

4 Ídem.

5 JORDI VILA, "La mort civil com a figura jurídica"; conferència dictada en el marc de l'11è Simposi de la Descoberta Catalana d'Amèrica, Arenys de Munt, Sala Municipal, 26 de novembre del 2011.

6 PERE CATALÀ i ROCA, Quatre germans Colom, el 1462; Rafael Dalmau, Editor; Barcelona, 1978, p. 53.

Articles relacionats:

Margarida de Montferrat, quondam, cinc anys abans de morir
Colom va morir als 92 anys
"In senectute bona" també vol dir "morir amb més de vuitanta anys"
Almiralls de la tercera edat en actiu als segles XV i XVI